

DAVLAT VA JAMIYAT BOSHQARUV TIZIMDA AYOL RAXBARLARNING TUTGAN O'RNI

Abduhakimova Muslima Bahodir qizi

Namangan davlat universiteti

Psixologiya (faoliyat turlari) yo'nalishi ikkinchi bosqich magistranti

Abstract: this article discusses the role of women in our society today, as well as their role in the economic sphere. The conditions and opportunities created in Uzbekistan for women, the strength of attention to women, gender inequality in the process of reforms carried out today, the opportunities created for the education of women are discussed.

Key words: women's prestige in society, gender politics, women in management share, Tanzila Narbayeva, UN General Assembly, Made Universal Declaration of human rights, gender issues.

Аннотация: эта статья посвящена роли женщин в нашем обществе сегодня, а также их роли в экономической сфере. Речь пойдет об условиях и возможностях, создаваемых в Узбекистане для женщин, о силе внимания к женщинам, о вопросах гендерного равенства в ходе проводимых сегодня реформ, о создаваемых возможностях для получения женщинами образования.

Ключевые слова: влияние женщин в обществе, гендерная политика, доля женщин в управлении, Танзиланарбаева, Генеральная Ассамблея ООН, Всемирная Декларация Прав Человека, гендерные проблемы.

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunda jamiyatimizda ayollarning ro'li hamda iqtisodiy sohalardagi o'rni haqida fikr boradi. O'zbekistonda xotin-qizlarga yaratilayotgan shart-sharoitlar va imkoniyatlar, ayollarga nisbatan e'tiborning kuchliligi, bugungi kunda olib borilayotgan islohotlar jarayonida gender tenglikmasalalari, xotin-qizlarni ta'lim olishlari uchun yaratilayotgan imkoniyatlar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Jamiyatda ayollar nufuzi, gender siyosat, boshqaruvda ayollar ulushi, TanzilaNarbayeva, BMT Bosh Assambleyasi, qilingan Inson Huquqlari Umumjahon Deklaratsiyasi, gender muammolar.

KIRISH

Bugun jamiyatimizda ayollarning biz aytishimiz mumkin ,yurt tarbiyachisi, shu bilan birga jamiyat rivojida asosiy yetakchi hisoblanadi. Uning mehr-muruvvati, muhabbati bilan sug'orilgan navnihollari bo'lmish ertamiz egalarining unib-o'sishiga, kamol topishiga sabab bo'ladi. Ayol baxtli bo'lsa, jamiyat baxtli bo'ladi. Xotin-qizlarni hurmat qilgan, qadrlagan yurtning esa buguni va kelajagi shubhasiz yuksakdir!

Yurtimizda mustaqillikning dastlabki yillaridanoq xotin-qizlarning jamiyat hayotidagi ijtimoiy faolligini oshirish masalasiga alohida e'tibor berila boshladi. Hozirgi kunda ham davlatimiz tomonidan xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, jamiyatda o'z o'rnini topish, qadrini va qaddini ko'tarish maqsadida ko'plab ishlar amalga oshirilib kelinmoqda.

Bugungi kunga kelib gender tenglik siyosati jamiyat hayotida eng muhim ahamiyatga molik masalalardan biriga aylanmoqda. Aynan shu tenglik masalasi bo'yicha yunon olimi Antifont o'z asarlaridan birida shunday deydi: "Tabiat barchani ayollarni ham erkaklarni ham teng qilib yaratdi, lekin teng bo'lmagan qonunlarni odamlarning o'zlari chiqarishadi". Shunday ekan jamiyatimizda ayollar ham, erkaklar ham teng huquqlidir. Xususan, ijtimoiy, siyosiy huquqlarda ham, yoki o'z fikrini erkin bayon qilish borasida ham ayollar va erkaklar tengdirlar. O'z fikrini erkin bayon qilish borasida 1791-yil Olimpiya De Guj tomonidan tayyorlangan fuqarolik va ayol huquqi deklaratsiyada ilk bor ayollarning erkin fikrlash va o'z fikrini bildirish huquqiga ega ekanligi e'tirof etilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA.

Ayollar ijtimoiy faolligining demokratik jarayonlar va jamiyat ma'naviy madaniy hayotini o'zgartirishga, yangilashga qaratilgan jihatlari A.E.Abdusamedov, F.Abdurahmonov, O'.M.Abilov, B.Aliev, S.Atamuratov, E.X.Bobomurodov, I.Karimov, T.Mahmudov, Q.Nazarov, I.Saifnazarov, A.Qodirov, A.Huseynovanning ilmiy tadqiqotlarida u yoki bu yo'nalishda tahlil qilingan [3-18]. Tadqiqotda ilmiy bilishning dialektik, tarixiylik, mantiqiylik, analiz va sintez, kompleks yondashuv, kontent-analiz kabi usullariga tayanildi.

NATIJALAR

1948-yil BMT Bosh Assambleyasi tomonidan qabul qilingan Inson Huquqlari Umumjahon Deklaratsiyasida erkaklar va ayollarning tengligi alohida e'tirof etilgan bo'lib, Deklaratsiyaning 1-moddasida "Hamma odamlar o'z qadr-qimmatini hamda huquqlarida erkin va teng bo'lib tug'iladilar", - deya tarif berilgan.

So'nggi 4 yil ichida xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlarga erishish jamiyat va davlat ishlarini boshqarishda ularning teng ishtirok etishini ta'minlash, xotin-qizlarni ijtimoiy, huquqiy jihatdan qo'llab-quvvatlash, shuningdek xotin-qizlarni tazyiq vazo'ravonliklardan himoya qilishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Gendertenglik masalasi davlat siyosati darajasiga ko'atirilib, sohaga oid 25 ta qonunchilik hujjatlari qabul qilindi.[1]

Xususan, 2019-yil 2-sentabrda "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risi" da O'zbekiston Respublikasining 562-sonli Qonuni qabul qilindi.[2]

Ushbu qonun ming yillardan buyon jamiyatda ayol va erkak o'rtasidagi tengsizlik va uni hal....etish masalasi hamisha dolzarb bo'lib kelgan huquqiy munosabatlarning

nechog'lik dolzarbligiga qaratilgan qonundir. Jumladan qonunning 1-moddasida qaydetilganidek, qonunning maqsadi xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlarni ta'minlash sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iboratdir.

Shuningdek, qonunda gender tushunchasi jam qayd etilgan bo'lib, unga ko'ra gender – xotin-qizlar va erkaklar o'rtasidagi munosabatlarning jamiyat hayoti va faoliyatining barcha sohalarida shu jumladan siyosat, iqtisodiyot, huquq, mafkura va madaniyat, ta'lim hamda ilm-fan sohalarida namoyon bo'ladigan ijtimoiy jihati ko'rsatilgan. ¹Demak, gender tushunchasi faqat ayollar manfaatlarini ifodalamaydi, balki, har ikki jins vakillarining o'z orzu va maqsadlari sari dadil odimlashi, hayot sifatini oshirish uchun bir xil imkon berish kerakligini ilgari suradi. Aynan rivojlangan jamiyatning talablaridan biri bu erkak va ayol huquqlari tengligining ta'minlashidir. Shularni hisobga olgan holda keyingi yillardagi O'zbekiston Respublikasining gender siyosati quyidagilarga qaratiladi:

- Ijtimoiy-siyosiy hayotda erkak va ayollarning ishtirok etishida teng imkoniyatlar va huquqlarni yaratish;

- Ayol va erkaklarning iqtisodiyot, bandlik va mehnat migrantlari huquqlarini himoya qilishda gender tengligini ta'minlash;

- Barcha uchun adolatli va sifatli ta'limni ta'minlash;

- Barcha xotin-qizlar uchun gender tengligini ta'minlash;

- Zo'ravonlikdan himoyalash, odam savdosiga chek qo'yish;

- Barcha erkak va ayollar uchun ijtimoiy himoya, sog'lom turmush tarzini ta'minlash;

- Milliy gender statistikasini rivojlantirish;

- Rivojlantirish va byud jetlashtirishda gender masalasini inobatga olish;

- OAVda gender muammolarining keng yoritilishini ta'minlash;

- Barcha uchun xavfsiz ekologik muhitni ta'minlash masalalariga xotin-qizlarni yanada kengroq jalb qilish;

Yuqoridagilarni ustuvor yo'nalishlarni samarali amalga oshirish maqsadida quyidagi dolzarb vazifalarni bajarish zarur deb hisoblaymiz:

- Xotin-qizlarni qo'llab quvvatlashga doir davlat siyosatining samarali amalga oshirilishini ta'minlash;

- Xotin-qizlar huquqlari vaqonuniy manfaatlarini himoya qilish ham daularning mamlakat ijtimoiy-siyosiy hayotidagi roli va faolligini yanada oshirish;

- Yordamga muhtoj bo'lgan va og'ir ijtimoiy axvolga tushib qolgan xotin-qizlarning shu jumladan, nogironligi bo'lgan ayollarning muammolarini o'z vaqtida aniqlash;

- Ehtiyojmand xotin-qizlarning manzili ro'yxatlarini tuzish, ularga ijtimoiy-

¹ SQ-297-IV-coH 28.05.2021. 2030-yilgaqadar O'zbekiston Respublikasidagendertenglikka erishish strategiyasini tasdiqlashhaqida tog'risidagi qonun.<https://lex.uz/docs/-5466673>

huquqiy, psixologik va moddiy yordamko'rsatishning samarali usul vavositalaridan keng foydalanish;

- Barcha hududlarda xotin-qizlarning bandligini to'la-to'kis ta'minlash imkonini oshiradigan maxsus tizim yaratish va uning samarali ishlashini yo'lga qo'yish;
- Xotin-qizlarning mehnat sharoitlarini yaxshilash, ularni ayniqsa qishloq joylardagi yosh qizlarni oilaviy va xususiy tadbirkorlikka, hunarmandchilikka kengjalb etish masalalarida har tomonlama qo'llab-quvvatlash;
- Xotin-qizlar o'rtasida huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish, 1-navbatda, huquqbuzarlikka moyilligi bo'lganlar bilan yakka tartibda ish olib borish;
- Jazoni ijro etish muassasalarida ozod qilingan xotin-qizlarni amalga oshirish;
- Xotin-qizlar bilan bog'liq muammolarni yechishda davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari bilan yaqin hamkorlikni ta'minlash borasida ishlarni tizimli tarzda olib borish.[3:247]

Shunday qilib, tenglik masalasiga, xotin- qizlarning jamiyatdagi rolini oshirishga juda katta ahamiyat qaratilib kelinmoqdadir. Demokratiya, tenglik hukm surayotgan, ayollarning huquqlari e'tirof etilayotgan O'zbekiston Respublikasida har bir ayol o'z haq-huquqlarini anglab, o'z sohasi bo'yicha mytaxasis kadr, xodim, ishboshi, rahbar kabi lavozimlarda o'z ish faoliyatlarini yuritmoqda.

Muhtaram Yurtboshimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Davlat va jamiyat boshqaruvida ayollarning o'rni va mavqeini yanada mustahkamlash – islohotlarimizning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qolaveradi. Biz mamlakatimizda istiqomat qilayotgan 17 milliondan ziyod opa-singillarimiz, qizlarimiz, onaxon va momolarimizga munosib sharoit yaratib berish uchun barcha imkomiyatlarini ishga solishimiz lozim".[4:249]

Bugungi kunda mamlakatimizda mehnat bilan band aholining 45 % ini xotin-qizlar tashkil etadi. 2022-yilga ko'ra boshqaruv tizimida ayollarning ulushi 33% ga yetdi. 1.5 mingga yaqin ayollar rahbarlik lavozimlarida ishlamoqda. Bu boradagi salohiyatni yanada oshirish maqsadida 6 mingdan ziyod faol xotin-qizlardan iborat kadrlar zahirasi shakllantirildi.[5:47]

Shu tariqa bugun boshqaruv sohasida ayollarning ulushi kundan-kunga oshib bormoqda. Xususan Respublikamizning 6 ta tumanida boshqaruvni ayollar qo'lga olib, hokim lavozimida o'z faoliyatlarini olib bormoqda. Yana bunga yorqin misol qilib Tanzila Narbayevani ham e'tirof etishimiz mumkin. Tanzila Narbayeva o'z ish faoliyatini dastlab 1974-yil maktabda Yoshlar yetakchisi lavozimidan boshlagan. Bugungi kunda esa 2019-yil 21-iyundan boshlab O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Senat Raisi lavozimida ish yuritmoqda.[6]

Bundan tashqari aytib o'tishimiz joizki, 2019-yil 22-dekabrda o'tkazilgan Oliy Majlis Qonunchilik palatasi va mahalliykengashlardeputatlar saylovlari natijalariga ko'ra 150tasaylov okrugidan 750 nafar nomzod royxatga olingan bo'lib, ularning 41,4

%ini ayollar tashkil etgan.Parlament quyi palatisa 48,nafar ayoldeputat bo'lsa, yuqori palatasida 24, ayol senatorlar ishlab kelmoqda. Qoraqalpoq Respublikasi Jo'qori Kengasi, Xalq deputatlari viloyatlar va Toshkent shahar kengashlariga yangi saylangan deputatlarning 247 nafari, tuman va shahar kengashlarida 1422 nafari ayollar hisoblanib, ular o'z ish faoliyatlarini yuritib kelmoqda.[7]

XULOSA

Bugungi kunda jamiyatda ayollarning o'rni balanddir. O'zbekistonda olib borilayotgandavlatishlohtlarining asosiy maqsadi hamjamiyatimizda ayollarning nufuzini ularning obrusini oshirish, ularning haq-huquqlarini himoya qilish, imkoniyatlarini kengaytirish, boshqaruv sohasida ularning nufuzini oshirishga qaratilgandir. Bu barcha islohotlarning natijasi sifatida ko'rishimiz mumkinki, ayollarimiz barcha sohada bugun liderkikni qo'lga olmoqda. Boshqaruv deysizmi, biznes, ta'lim, tibbiyotm iqo'yinki, har jabhada eng yuqori natijalarni qo'lga kiritmoqda. Davlatimiz raxbari aytganlaridek bugun ular tomonidan yaratilayotgan imkoniyatlaridan oqilona foydalanib, biz yoshlarga bildiralayotgan ishonchlarini oqlab, kun kelib lider ayollar safidan biz ham o'z o'rnimizni egallaymiz.

REFERENCES

1. Shavkat Mirziyoyev. Yangi O'zbekistonstrategiyasi. Toshkent, O'zbekistonnashriyoti, 2021, 247-bet
 2. Shavkat Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent, O'zbekiston nashriyoti, 2021, 249-bet.
 3. N.Jo'rayeva. O'zbekistonda xotin-qizlarga munosabat, (o'quv qo'llanma), T.-2013, - 268 b.
 4. S.Djasanova. Jamiyat hayotida xotin-qizlar va ularning ijtimoiy faolligi, (monografiya). T. "Tafakkur qanoti" -2014 96 b.
 3. O'zbekiston ayollari, (albom). Tahrir hayati: T.Norboyeva va boshqalar. T. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" – 2019, 224 b.
 5. "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Qonuni (02.09.2019)
 6. SQ-297-IV-coh 28.05.2021. 2030-yilgaqadar O'zbekiston Respublikasidagendertenglikka erishish strategiyasini tasdiqlashhaqida tog'risidagi qonun.<https://lex.uz/docs/-5466673>
 7. Atabayeva, Karomat. "JAMIYATIMIZDA IQTISODIY SOHALARDA AYOLLARNING O'RNI." SCHOLAR 1.4 (2023): 23-27.
 8. Axmedova, D. (2021). JAMIYAT IJTIMOIIY-IQTISODIY HAYOTIDA AYOLLAR IJTIMOIIY FAOLLIGINI OSHIRISH OMILLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(7), 171-178.
 9. Olimjonova M. H. Q. et al. JAMIYAT TARAQQIYOTIDA AYOL RAHBARLARNING O'RNI //Oriental Art and Culture. – 2022. – T. 3. – №. 2. – C. 313-317.
 10. Nuriddinovna A. D., Ro'ziyeva D. M. DAVLAT VA JAMIYAT BOSHQARUVIDA AYOLLARNING ROLI //IQRO JURNALI. – 2023. – T. 2. – №. 1. – C. 44-47.
4. Lex.uz
5. gov.uz